

UCHWAŁA

składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego

Dnia 9 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki (przewodniczący)

SSN Romuald Dalewski

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Jarosław Sobutka (sprawozdawca, uzasadnienie)

SSN Robert Stefanicki (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Żywicka

SSN Renata Żywicka

Protokolant Tomasz Bakalarz

przy udziale prokuratora Bartłomieja Szyprońskiego

w sprawie z odwołania M. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Lublinie

o wydanie pisemnej interpretacji przepisów prawnych,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 9 kwietnia 2024 r.,

zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Najwyższego - Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 14 listopada 2023 r., sygn. akt I USKP 49/23,

Czy do lekarza podejmującego działalność gospodarczą wówczas, gdy wykonuje ją na rzecz byłego pracodawcy, u którego był zatrudniony na podstawie umowy o pracę jako lekarz stażysta, mają zastosowanie art. 18a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1230 ze zm.) oraz art. 18 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (jednolity tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 221 ze zm.)?

podjął uchwałę:

Przepisy art. 18a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 497) oraz art. 18 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (jednolity tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 236) mają zastosowanie także w przypadku lekarza podejmującego działalność gospodarczą, gdy wykonuje ją na rzecz byłego pracodawcy, u którego był zatrudniony na podstawie umowy o pracę jako lekarz stażysta, zawartej na czas określony w celu przygotowania zawodowego, obejmującego realizację programu stażu podyplomowego - art. 15a ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (jednolity tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1516 ze zm.).

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 14 listopada 2023 r. (sygn. akt I USKP 49/23) Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁷ § 1 k.p.c., odroczył wydanie orzeczenia i przekazał do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego następujące zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości: „czy do lekarza podejmującego działalność gospodarczą wówczas, gdy wykonuje ją na rzecz byłego pracodawcy, u którego był zatrudniony na podstawie umowy o pracę jako lekarz stażysta, mają zastosowanie art. 18a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 ze zm.) oraz art. 18 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 221 ze zm.)?”.

Powyższe zagadnienie wyłoniło się na tle sprawy, w której Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Lublinie, decyzją z 20 listopada 2019 r., uznał za nieprawidłowe stanowisko ubezpieczonego M. K., co do możliwości niepodlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym przez okres 6 miesięcy od dnia rozpoczęcia działalności gospodarczej oraz prawa do opłacania składek na

ubezpieczenie społeczne z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej od podstawy wymiaru w wysokości zadeklarowanej kwoty, nie niższej niż 30% minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Odwołanie od decyzji złożył ubezpieczony, wskazując, że organ rentowy wychodzi z błędnego założenia, iż odbywanie stażu lekarskiego jest tym samym, co praca lekarza dentysty, w ramach umowy o pracę. Tymczasem staż ten jest rodzajem odpłatnej praktyki - szkolenia zawodowego, przy czym mimo formalnego zawarcia umowy o pracę ze stażystą, trudno go uznać za pracownika w rozumieniu, w jakim jest on przyjmowany w przepisach art. 18, ust. 1 ustawy Prawo przedsiębiorców (dalej: p.p.) i art. 18a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej: ustawa systemowa).

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 15 czerwca 2020 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że uznał stanowisko odwołującego M. K. za prawidłowe w sprawie: 1) możliwości niepodlegania przez przedsiębiorcę obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym przez okres 6 miesięcy od dnia podjęcia działalności gospodarczej zgodnie z art. 18 ust. 1 p.p. oraz 2) prawa przedsiębiorcy do opłacania składek na ubezpieczenia społeczne w okresie 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej od podstawy wymiaru w wysokości zadeklarowanej kwoty nie niższej niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia, zgodnie z art. 18a ust. 1 ustawy systemowej. Uzasadniając swoje stanowisko, Sąd I instancji powtórzył za Sądem Najwyższym (wyrok z 10 kwietnia 2013 r., II UZP 184/12), że zestawienie przesłanki negatywnej zastosowania obniżonej składki w postaci wymogu, zgodnie z którym podjęta działalność nie może być wykonywana na rzecz byłego pracodawcy, gdy czynności wykonywane w ramach stosunku pracy wchodzą w zakres wykonywanej działalności gospodarczej, ma za zadanie przeciwdziałać sytuacjom, w których pracodawcy wymuszaliby na pracownikach rozwiązanie stosunku pracy, a następnie rozpoczęcie działalności gospodarczej (w warunkach samozatrudnienia) i prowadzenie jej w oparciu o obowiązki (czynności) realizowane w ramach stosunku pracy. W tym kontekście Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na cel i specyfikę umowy o pracę z lekarzem stażystą. Sąd Okręgowy podkreślił, że świadczenie przez lekarza specjalistę, prowadzącego samodzielną

praktykę lekarską w ramach nowo otwartej działalności gospodarczej usług medycznych na rzecz pracodawcy, u którego pracował na podstawie umowy o pracę w ramach stażu lekarskiego (jako lekarz stażysta), nie jest wykonywaniem czynności wchodzących w zakres działalności gospodarczej w rozumieniu art. 18a ust. 2 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej. W ocenie Sądu I instancji wszystkie te rozważania odnieść należy również do art. 18 ust. 1 p.p. Sąd Okręgowy zauważył także, że we wniosku o wydanie pisemnej interpretacji odwołujący jednoznacznie zaznaczył, iż w ramach stażu lekarskiego był wprawdzie zatrudniony na podstawie umowy o pracę, jednakże przedstawił wszelkie odmienności, co do czynności wykonywanych w ramach stosunku pracy, od czynności świadczonych w ramach działalności gospodarczej. W ocenie Sądu Okręgowego, stan faktyczny przedstawiony we wniosku o wydanie pisemnej interpretacji, pozwala na przyjęcie, że zawarte w nim stanowisko odwołującego zasługiwało na uwzględnienie.

Wyrokiem z dnia 27 maja 2022 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach, po rozpoznaniu apelacji organu rentowego, zmienił zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że oddalił odwołanie. Sąd Apelacyjny zaznaczył, że lekarz stażysta jest zatrudniany na podstawie umowy o pracę. Bez znaczenia w związku z tym - w kontekście istoty przedmiotowej sprawy - była specyfika tego stosunku pracy. Przywołane wyroki Sądu Najwyższego, to jest wyrok z 7 kwietnia 2011 r. (sygn. akt I PK 232/10), który dotyczył lekarza I stopnia specjalizacji i dyskryminacji płacowej w stosunku do lekarzy odbywających specjalizację (lekarzy rezydentów) oraz wyrok z 6 września 2005 r. (sygn. akt I PK 5/05), który dotyczył lekarza odbywającego specjalizację i wypowiedzenia mu umowy o pracę, nie były pomocne przy rozstrzygnięciu sprawy, gdyż dotyczyły sporów z zakresu prawa pracy (zasad wynagradzania i wypowiedzenia umowy o pracę). Rozpoznawana sprawa dotyczy natomiast podlegania ubezpieczeniom społecznym i podstawy wymiaru składek lekarza - przedsiębiorcy prowadzącego praktykę lekarską, który wykonuje czynności na rzecz byłego pracodawcy z okresu stażu lekarskiego. Istnienie stosunku pracy w czasie stażu lekarskiego nie budzi bowiem wątpliwości. Jak wskazał Sąd II instancji, ubezpieczony we wniosku do ZUS o wydanie interpretacji podał, że w ramach stażu wykonywał opisane obowiązki, wszystkie po konsultacji

lub uzgodnieniu z lekarzem opiekunem. Ubezpieczony podnosił, że zakres jego czynności, jako lekarza dentysty prowadzącego praktykę, będzie znacząco odbiegał od wykonywanych w ramach stosunku pracy. Jako lekarz dentysta jest uprawniony do samodzielnego podejmowania decyzji, co do sposobu i przebiegu leczenia pacjentów. Istotna - zdaniem ubezpieczonego - jest również kwestia odpowiedzialności zawodowej, jaka spoczywa na samodzielnym lekarzu. Wynika z tego, że wnioskodawca upatruje różnic w czynnościach wykonywanych na podstawie umowy o pracę i w ramach działalności gospodarczej, w zakresie samodzielności ich wykonywania i zakresu ponoszonej odpowiedzialności. Tymczasem art. 18 ust. 1 p.p. i art. 18a ust. 2 ustawy systemowej – jak wskazał Sąd Apelacyjny - nie stanowią o sposobie wykonywania czynności w ramach stosunku pracy i działalności gospodarczej, ale o rodzaju tych czynności. Jeśli czynności wykonywane w ramach stosunku pracowniczego wchodziły w zakres czynności świadczonych w ramach działalności gospodarczej, to nie jest możliwe zastosowanie art. 18 ust. 1 p.p. i art. 18a ust. 1 ustawy systemowej. W rozpoznawanej sprawie czynności wykonywane w ramach umowy o pracę, wyszczególnione we wniosku o interpretację, wchodziły w zakres działalności gospodarczej lekarza dentysty. Nie jest istotne, że lekarz dentysta prowadzący prywatną praktykę jest samodzielny w wykonywaniu czynności, które jako stażysta wykonywał pod nadzorem opiekuna stażu oraz że ponosi za nie pełną odpowiedzialność. Wnioskodawca nie wskazał na żadne czynności, które wykonuje jako przedsiębiorca, a których nie wykonywał jako zatrudniony na podstawie umowy o pracę jako stażysta. Sąd odwoławczy podzielił stanowisko zajęte w wyroku z 23 marca 2010 r. (sygn. akt I UK 323/09), w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że zwrot "wykonywały w ramach stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej" z art. 18a ustawy systemowej należy odnieść do czynności zatrudnienia (obowiązków) powierzonych przez pracodawcę i wykonywanych faktycznie przez pracownika na konkretnym stanowisku pracy, a nie do wszystkich czynności, jakie pracownik może wykonywać z racji posiadanych przez niego kwalifikacji, bądź też do działań o takim samym lub podobnym charakterze. W rozpoznawanej sprawie usługi wykonywane przez wnioskodawcę w ramach indywidualnej praktyki, zdaniem Sądu Apelacyjnego,

odpowiadają czynnościom, które wykonywał w ramach stosunku pracy, a które zostały przedstawione we wniosku o interpretację. Ze stanu faktycznego przedstawionego we wniosku nie wynika, zdaniem Sądu odwoławczego, aby poza pełną odpowiedzialnością i samodzielnością w wykonywaniu zawodu lekarza dentysty, którą posiada wnioskodawca jako lekarz prowadzący praktykę lekarską, występowały różnice w rodzaju wykonywanych czynności w porównaniu z czynnościami wykonywanymi w czasie stażu na podstawie umowy o pracę. Sąd Apelacyjny zajął więc stanowisko, że w art. 18 ust. 1 p.p. i w art. 18a ust. 2 ustawy systemowej nie ma mowy o sposobie wykonywania czynności w ramach stosunku pracy i działalności gospodarczej, ale o rodzaju tych czynności. Jeśli czynności wykonywane w ramach stosunku pracowniczego wchodzą w zakres czynności wykonywanych w ramach działalności gospodarczej, to nie jest możliwe zastosowanie art. 18 ust. 1 p.p. i art. 18a ust. 1 ustawy systemowej.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżony został skargą kasacyjną przez pełnomocnika odwołującego się, w której to skardze sformułowano zarzuty naruszenia prawa materialnego: 1) art. 18 ust. 1 p.p. oraz art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że określone w treści powołanych przepisów wykonywanie w ramach stosunku pracy czynności wchodzących w zakres wykonywanej działalności gospodarczej należy odnosić wyłącznie do rodzaju wykonywanych czynności, tymczasem właściwa wykładnia powołanych przepisów winna prowadzić do konstatacji, że porównując czynności wykonywane wcześniej na podstawie umowy o pracę oraz później w ramach prowadzonej działalności gospodarczej należy uwzględnić nie tylko rodzaj wykonywanych czynności (techniczne podobieństwo wykonywanych czynności), ale i status podmiotu je wykonującego (tutaj odpowiednio: lekarza dentysty stażysty i lekarza dentysty) oraz charakter, cel i sposób wykonywanych czynności (tutaj odpowiednio: wykonywanie świadczeń po konsultacji i pod nadzorem opiekuna celem doskonalenia umiejętności praktycznych i samodzielne wykonywanie świadczeń w ramach wykonywanego zawodu lekarza dentysty i prowadzonej działalności gospodarczej) oraz 2) art. 5 ust. 7 w związku z art. 15 ust. 1 u.z.l. poprzez ich błędną wykładnię, z pominięciem treści art. 15b ust. 3 u.z.l., poprzez przyjęcie, że prawo wykonywania zawodu lekarza dentysty stażysty jest tożsame

przedmiotowo i zakresowo z prawem wykonywania zawodu lekarza dentystry, tymczasem właściwa wykładnia powołanych przepisów winna prowadzić do konstatacji, że prawo wykonywania zawodu przyznawane jest lekarzowi dentyście stażystcie wyłącznie w celu odbycia stażu podyplomowego i na jego czas, z ograniczeniem uprawnień wyłącznie do katalogu z art. 15b ust. 3 u.z.l., co stanowi o odmienności czynności wykonywanych przez lekarza dentystę stażystę i lekarza dentystę.

Rozpoznając skargę kasacyjną, Sąd Najwyższy uznał, że w sprawie wyłoniło się istotne zagadnienie prawne i dlatego konieczne było jego przekazanie do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy wskazał, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych zarysowała się rozbieżność dotycząca preferencyjnego traktowania określonego w art. 18a ustawy systemowej i art. 18 p.p. lekarzy (dentystów), którzy odbyli staż podyplomowy na podstawie umowy o pracę, a w następnej kolejności po rozpoczęciu działalności gospodarczej wykonują na rzecz byłego pracodawcy tożsame czynności, jak podczas uprzednio odbywanego stażu w czasie trwania umowy o pracę. Kwestią budzącą kontrowersje jest problem, kiedy czynności wykonywane podczas stażu lekarza są tożsame z tymi, które świadczone są w ramach prowadzonej samodzielnie działalności gospodarczej, choć już na wstępie można zauważyć, że w powoływanych przepisach literalnie nie ma mowy ani o tych samych, ani takich samych czynnościach, a w ogóle przepisy nie stanowią wprost o rodzaju czynności czy sposobie ich wykonywania w zakresie działalności gospodarczej i w zakresie umowy o pracę. Na tle przywołanego dorobku orzecniczego Sąd Najwyższy uznał, że pojawiają się w nim nie tyle sprzeczności, co rozbieżności w odniesieniu do możliwości stosowania art. 18a ust. 1 ustawy systemowej oraz art. 18 ust. 1 p.p. w przypadku lekarza podejmującego działalność gospodarczą wykonywaną na rzecz byłego pracodawcy, u którego był zatrudniony na podstawie umowy o pracę jako lekarz stażysta. Sąd Najwyższy wskazał, że jest to ważki problem prawny i społeczny. Prosta wykładnia językowa jest niewystarczająca, gdyż przepisy nie precyzują, o wykonywanie jakich czynności chodzi (tych samych, takich samych, jednakowych co do rodzaju lub sposobu wykonywania). Konieczna jest bardziej wypracowana interpretacja (funkcjonalna,

aksjologiczna). Sąd Najwyższy w składzie zwykłym opowiedział się za kierunkiem wykładni nakreślonym w wyroku z 12 lutego 2013 r., II UK 184/12 oraz uchwale z 10 kwietnia 2013 r., II UZP 2/13, odwołującej się do *ratio legis* art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej. Zważył przy tym, że argumenty o niesamodzielnym wykonywaniu czynności aplikanta adwokackiego (radcowskiego) i koniecznym etapie odbycia tej aplikacji w karierze zawodowej, są w pełni adekwatne do oceny sytuacji prawnej lekarza (lekarza dentysty) w czasie stażu podyplomowego (zawodowego) oraz świadczenia przez niego czynności opieki zdrowotnej w ramach prowadzenia działalności gospodarczej. Jednakże stwierdził zarazem, że rozpoznanie skargi kasacyjnej z uwzględnieniem takiej argumentacji oznaczałoby przyłączenie się do jednego z rozbieżnych sposobów wykładni, co pogłębiłoby tylko rozbieżność orzecznictwa zamiast ją wyeliminować.

Pismem z 27 marca 2024 r. Prokuratura Krajowa zajęła stanowisko w sprawie i wniosła o wydanie uchwały o treści: „przepisy art. 18a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 ze zm.) oraz art. 18 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 221 ze zm.) mają zastosowanie do lekarza podejmującego działalność gospodarczą wówczas, gdy wykonuje działalność we współpracy z byłym pracodawcą, u którego był zatrudniony na podstawie umowy o pracę jako lekarz stażysta”.

Na rozprawie w dniu 9 kwietnia 2024 r. pełnomocnik organu rentowego wniósł o udzielenie odpowiedzi przeczącej na pytanie zawarte w postanowieniu o przekazaniu zagadnienia prawnego.

Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 18a ust. 1 ustawy systemowej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych, o których mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy, w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia. Przepisy ust. 1 nie mają przy tym zastosowania do osób, które: prowadzą lub w okresie ostatnich 60

miesiące kalendarzowych przed dniem rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej prowadziły pozarolniczą działalność, lub też wykonują działalność gospodarczą na rzecz byłego pracodawcy, na którego rzecz przed dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej w bieżącym lub w poprzednim roku kalendarzowym wykonywały w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej (art. 18a ust. 2). Natomiast w art. 18 ust. 1 i 2 p.p. ustawodawca wskazał, że przedsiębiorca będący osobą fizyczną, który podejmuje działalność gospodarczą po raz pierwszy albo podejmuje ją ponownie po upływie co najmniej 60 miesięcy od dnia jej ostatniego zawieszenia lub zakończenia i nie wykonuje jej na rzecz byłego pracodawcy, na którego rzecz przed dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej w bieżącym lub w poprzednim roku kalendarzowym wykonywał w ramach stosunku pracy, lub spółdzielczego stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej, nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym przez okres 6 miesięcy od dnia podjęcia działalności gospodarczej. Przedsiębiorca może zrezygnować z tego uprawnienia, przez dokonanie zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych.

Zagadnienie wykładni zwrotu „czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej” z art. 18a ustawy systemowej, w kontekście lekarza dentystry stażysty, było przedmiotem wyroku Sądu Najwyższego z 23 marca 2010 r., I UK 323/09 (LEX nr 585735). Sąd Najwyższy w tym judykacie podkreślił przede wszystkim, że wprowadzenie preferencyjnych składek na ubezpieczenia społeczne dla osób, które po raz pierwszy podejmują działalność gospodarczą na własny rachunek, miało służyć zmniejszeniu ryzyka związanego z podejmowaniem po raz pierwszy działalności gospodarczej, co pozwoliłoby na przeznaczenie tak zwolnionych środków na prowadzenie i rozwój działalności. Rozwiązania te adresowane były do osób, które nie miały dotychczas stałych źródeł dochodów (stałej pracy), od których byłyby opłacane składki, i które decydują się na podjęcie własnej działalności. Regulacja ta miała na celu zachętę do rozpoczęcia działalności i do przeznaczania zaoszczędzonych w ten sposób kwot na zakup maszyn bądź surowców do produkcji. Dalej Sąd Najwyższy wskazał, że okoliczność, iż lekarz stażysta udziela świadczeń zdrowotnych na podstawie umowy o pracę, na

podstawie art. 15 ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (aktualnie t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1516 ze zm.; dalej zwana u.z.l.), a następnie – po uzyskaniu kwalifikacji do samodzielnego wykonywania zawodu lekarza dentysty – podejmuje indywidualną praktykę lekarską na rzecz tego samego podmiotu, sama w sobie nie przesądza o zaistnieniu przesłanki wyłączającej stosowanie preferencyjnej podstawy składki z art. 18a ustawy systemowej. Jednakże wykonywanie przez lekarza prowadzącego indywidualnej praktyki lekarskiej działalności gospodarczej (zawodowej) na rzecz byłego pracodawcy, w postaci świadczenia usług zdrowotnych, nie może być uznane, z powodu uzyskania kwalifikacji do samodzielnego wykonywania tych czynności, za nieodpowiadające czynnościom wykonywanym przez tego lekarza w ramach stosunku pracy, w sytuacji, gdy zakres obowiązków wynikających z umowy cywilnoprawnej i wcześniej wykonywanej umowy o pracę są tożsame. Dopiero ustalenie, że świadczone w ten sposób usługi na rzecz byłego pracodawcy nie odpowiadają czynnościom wykonywanym w ramach stosunku pracy, umożliwia skorzystanie z preferencyjnych składek na ubezpieczenie społeczne. W tym kontekście Sąd Najwyższy wskazał, że ze względu na okoliczność braku uprawnień wnioskodawczyni do wykonywania niektórych tych czynności samodzielnie, wobec ustawowego wymogu odbycia stażu będącego niezbędnym elementem doskonalenia zawodowego lekarzy, usługi medyczne świadczone były pod nadzorem lekarza dentysty posiadającego pełne uprawnienia do wykonywania zawodu. Okoliczność ta nie przesądza o tym, że wnioskodawczyni wykonywała inne czynności z zakresu opieki zdrowotnej - stomatologicznej. Zwrócono także uwagę, że usługi w zakresie ochrony zdrowia ludzkiego, świadczone przez lekarza stomatologa prowadzącego indywidualną praktykę lekarską, jak i lekarza stomatologa stażysty na podstawie umowy o pracę, należy kwalifikować zgodnie z ustawą z 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty. Tym samym lekarz stomatolog prowadzący indywidualną praktykę nie świadczy innych usług z zakresu ochrony zdrowia od lekarza dentysty stażysty, jeżeli czynności podejmowane przez nich z zakresu ochrony zdrowia są tożsame. Sąd Najwyższy podniósł nadto, że ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty, względem lekarzy i lekarzy stażystów, różnicuje jedynie formy prawne wykonywania zawodu, prawo do podejmowania czynności medycznych lekarz

uzyskuje już w momencie uzyskania dyplomu lekarza. Konkludując, Sąd Najwyższy uznał, że zwrot „wykonywały w ramach stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej” z art. 18a ustawy systemowej należy zatem odnieść do czynności zatrudnienia (obowiązków) powierzonych przez pracodawcę i wykonywanych faktycznie przez pracownika na konkretnym stanowisku pracy, a nie do wszystkich czynności, jakie pracownik może wykonywać np.: z racji posiadanych przez niego kwalifikacji, bądź też do działań o takim samym lub podobnym charakterze. Tym samym usługi zdrowotne (w zakresie ochrony zdrowia ludzkiego) świadczone przez lekarza prowadzącego działalność gospodarczą (zawodową) w formie indywidualnej praktyki lekarskiej na rzecz podmiotu, w którym był zatrudniony jako stażysta, wyłączają możliwość preferencyjnego ustalenia wysokości składki na zasadach opisanych w art. 18a ustawy systemowej wówczas, gdy usługi te odpowiadają czynnościom wykonywanym w ramach istniejącego stosunku pracy, a więc obowiązkom wynikającym z łączącej lekarza jako pracownika i zakład opieki zdrowotnej jako pracodawcę umowy o pracę. Mając powyższe na uwadze oraz cel jakiemu służyło wprowadzenie art. 18a ustawy systemowej, Sąd Najwyższy stwierdził, że w ustalonym stanie faktycznym sprawy wnioskodawczyni wykonywała praktykę lekarską w ramach działalności gospodarczej „na majątku” byłego pracodawcy i nie była zmuszona do ponoszenia ryzyka związanego z podejmowaniem działalności w postaci wydatkowania wysokich kwot na zakup sprzętu medycznego oraz surowców potrzebnych do świadczenia usług opieki dentystycznej. Tym samym nie jest uzasadnione zmniejszenie ryzyka związanego z podejmowaniem takiej działalności, poprzez przeznaczenie zwolnionych na podstawie art. 18a ustawy systemowej środków na prowadzenie i rozwój działalności gospodarczej. Podsumowując stanowisko zajęte w tej sprawie przez Sąd Najwyższy, można więc zauważyć, że negując dopuszczalność zastosowania preferencji z art. 18a ustawy systemowej, w sytuacji analogicznej do leżącej u podstaw niniejszej analizy, Sąd Najwyższy w wyroku w sprawie I UK 323/09 wskazał na dwie istotne okoliczności: tożsamość czynności wykonywanych przez lekarza stażystę i lekarza prowadzącego indywidualną praktykę lekarską, tj. usług zdrowotnych i *ratio legis* przedmiotowych przepisów, w kontekście braku konieczności wydatkowania

własnych środków na zakup sprzętu medycznego koniecznego do prowadzenia działalności leczniczej.

Do odmiennych wniosków doszedł Sąd Najwyższy w wyroku z 12 lutego 2013 r., II UK 184/12 (OSNP 2013 nr 23-24, poz. 284), analizując wykonywanie przez radcę prawnego, prowadzącego samodzielną kancelarię radcowską w ramach nowo otwartej działalności gospodarczej, obsługi prawnej na rzecz tego pracodawcy, u którego pracował jako prawnik (aplikant) bez wpisu na listę radców prawnych. Sąd Najwyższy zdefiniował cel wyłączenia sformułowanego w art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, wskazując, że wyłączenie to ma na celu zapobieżenie niewłaściwemu wykorzystywaniu tej ulgi (niezgodnym z intencją ustawodawcy) polegającym w pierwszym przypadku na korzystaniu z niej przez osoby, które nie są „nowymi” przedsiębiorcami, oraz w drugim przypadku na przekształcaniu stosunku pracy w umowy cywilnoprawne i w ten sposób przechodzenie pracowników na tzw. „samozatrudnienie”. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na cel aplikacji radcowskiej, który sprowadza się do przygotowania zawodowego osoby posiadającej wykształcenie prawnicze do wykonywania samodzielnie zawodu radcy prawnego. W tym kontekście uznał, że *ratio legis* przesłanki wyłączającej zastosowanie obniżonej składki określonej w art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, jako przeciwdziałanie wymuszonemu samozatrudnieniu w miejsce umowy o pracę, pozwala na uznanie, że w odniesieniu do radców prawnych podejmujących działalność gospodarczą w formie prowadzenia kancelarii we współpracy z dotychczasowym pracodawcą, nie zachodzi w żaden sposób przesłanka wyłączająca prawo do zastosowania obniżonej składki. Sąd Najwyższy wskazał, że aplikanci radcowscy odbywają jedynie u swych patronów szkolenia polegające na nabyciu praktycznych umiejętności zawodowych oraz zasad wykonywania zawodu zaufania publicznego (radcy prawnego) i w ramach tych szkoleń mają prawo zastępowania swych patronów przed niektórymi sądami i urzędami, sami nie wykonują zaś (jeszcze) zawodu zaufania publicznego. Aplikacja radcowska jest jedynie etapem w karierze zawodowej prawnika, formą stażu zawodowego mającego na celu *de facto* naukę zawodu i przygotowanie zawodowe do pełnienia samodzielnej funkcji radcy prawnego. Celem aplikacji radcowskiej jest

przygotowanie aplikanta do należytego i samodzielnego wykonywania zawodu radcy prawnego (art. 32 ust. 1 ustawy o radcach prawnych).

Podobnie w uchwale z 10 kwietnia 2013 r., II UZP 2/13 (OSNP 2013 nr 15-16, poz. 183), gdzie chodziło o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe adwokata wykonującego działalność gospodarczą na rzecz byłego pracodawcy, u którego był zatrudniony jako aplikant adwokacki. Sąd Najwyższy podzielił rozważania wyrażone w wyroku z 12 lutego 2013 r. (II UK 184/12), zauważając, że *ratio legis* art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej było przeciwdziałanie rozwiązywaniu umów o pracę w celu podjęcia działalności pozarolniczej we „współpracy” z dotychczasowym pracodawcą. Sąd Najwyższy odwołał się do celu aplikacji adwokackiej, wskazując, że aplikacja adwokacka służy przygotowaniu zawodowemu osoby posiadającej wyższe wykształcenie prawnicze do wykonywania samodzielnie zawodu adwokata. Gdy więc weźmie się pod uwagę, że przyczyną wprowadzenia przesłanki wyłączającej zastosowanie obniżonej składki określonej w art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej jest przeciwdziałanie wymuszonemu samozatrudnieniu w miejsce umowy o pracę, trzeba przyjąć, że w odniesieniu do adwokatów (podobnie radców prawnych) podejmujących działalność gospodarczą w formie prowadzenia kancelarii we współpracy z dotychczasowym pracodawcą, nie zachodzi przesłanka wyłączająca prawo do zastosowania obniżonej składki. „Czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej”, które uniemożliwiają zastosowanie preferencyjnych składek ubezpieczeniowych dla osób podejmujących po raz pierwszy działalność gospodarczą to, w ocenie Sądu Najwyższego, czynności odpowiadające tym, które były uprzednio wykonywane w ramach stosunku pracy na rzecz byłego pracodawcy. Aplikacja adwokacka jest natomiast jedynie etapem w karierze zawodowej prawnika, formą swego rodzaju stażu zawodowego, mającego na celu *de facto* naukę zawodu i przygotowanie zawodowe do pełnienia samodzielnej funkcji adwokata (art. 1 ust. 3 Prawa o adwokaturze, wedle którego adwokat w wykonywaniu swojego zawodu jest niezależny i podlega wyłącznie ustawom, art. 4b ust. 1 pkt 1, wprowadzający zakaz pozostawiania przez adwokata w stosunku pracy, czy art. 77 ustawy, określający uprawnienia aplikanta adwokackiego do procesowego zastępowania adwokata przed różnymi sądami). Sąd Najwyższy

stwierdził, że w ustalonym stanie faktycznym nie można mówić o zbieżności obowiązków i świadczonej pracy przez aplikanta adwokackiego i adwokata. Sam bowiem fakt zatrudnienia na etacie pracownika (aplikanta adwokackiego) w adwokackiej spółce partnerskiej, a następnie wykonywanie, między innymi, na rzecz tej samej spółki, ale już przez adwokata różnych czynności, w żadnym przypadku nie może zostać uznane za odpowiadające czynnościom wcześniej wykonywanym przez tę osobę w ramach stosunku pracy (podobieństwa mogą dotyczyć samej technicznej strony wykonywanych przez wnioskodawczynię czynności w ramach stosunku pracy i to z pominięciem tak istotnej ich cechy, że uprzednio były to zawsze projekty i merytorycznej strony czynności wykonywanych przez wnioskodawczynię w ramach stosunku pracy w porównaniu do czynności wykonywanych przez nią w charakterze adwokata).

Warto także w tym miejscu przywołać wyrok z 26 maja 2021 r., II USKP 45/21 (OSNP 2022 nr 3, poz. 29), w którym Sąd Najwyższy, odnosząc się do kwestii przekształceń organizacyjnych pracodawcy, w kontekście art. 18a ustawy systemowej, wskazał – powołując się na argumentację zawartą w wyroku z 12 lutego 2013 r. (II UK 184/12) - oraz w uchwale z 10 kwietnia 2013 r. (II UZP 2/13) - że wykonywanie przez pracownika szkolenia zawodowego pod nadzorem doświadczonych specjalistów w celu uzyskania adekwatnego certyfikatu, umożliwiającego wykonywanie samodzielnie zawodu, również u byłego pracodawcy, nie podlega wliczeniu do „czynności wchodzących w zakres wykonywanej działalności gospodarczej”. Bowiem czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej, nie są w takiej sytuacji takie same, jakie były wykonywane w ramach stosunku pracy. W rezultacie nie stanowi to przeszkody do skorzystania przez nowego przedsiębiorcę (osobę świadczącą specjalistyczne usługi) do skorzystania przez pierwsze 24 miesiące nowej działalności z możliwości płacenia preferencyjnych składek 30% minimalnego wynagrodzenia.

Przechodząc do pytania, z którym zwrócił się zwykły skład Sądu Najwyższego w niniejszej sprawie, należy podkreślić, że dla osiągnięcia rezultatu w postaci spójnej interpretacji powołanych w pytaniu przepisów niezbędne jest zdefiniowanie kluczowych pojęć oraz dokonanie wyboru odpowiedniej wykładni tych przepisów. W realiach rozpoznawanego sporu należy przede wszystkim dokonać

interpretacji zwrotu „czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej” w odniesieniu do pracowników takich, jak lekarze oraz lekarze dentyści - w pierwszej kolejności stosując wykładnię językową. Ale na niej nie kończy się proces badania nawet w sytuacji, gdy przepis jest jasno sformułowany, ale zawarte w nim rozwiązanie prawne nie pozwala prawidłowo i skutecznie realizować zakładanych celów społecznych (tak Z. Ziemiński, *Metodologiczne zagadnienia prawoznawstwa*, Warszawa 1974, s. 89 i n.). Właściwym badaniem prawa jest jego płaszczyzna aksjologiczna, sięgająca do jego istoty i celów. Wykładnia językowa jest tu niewystarczająca, ponieważ przepisy nie precyzują, o wykonywanie jakich czynności chodzi, tj. „tych samych”, „takich samych”, „jednakowych co do rodzaju” lub „sposobu wykonywania”. Konieczna jest więc dalsza interpretacja. Przywołując założenie o aksjologicznej racjonalności prawodawcy, należy zastosować dyrektywy interpretacyjne, według których spośród dopuszczalnych językowo znaczeń danego zespołu przepisów należy przyjąć takie znaczenie, w którym wyinterpretowana norma miałaby najlepsze uzasadnienie aksjologiczne, względnie najlepiej odpowiadałaby „celom prawa” przypisywanych prawodawcy. Powyższe prowadzi do konkluzji, że wyniki wykładni językowej komentowanych: art. 18a ust. 1 ustawy systemowej i art. 18 ust. 1 ustawy p.p., nie prowadzą do jednoznacznych wniosków, zwłaszcza nie jest jasne, czy wymagana jest całkowita, czy tylko częściowa tożsamość przedmiotowych „czynności”, zaskakuje również okoliczność, że odnośnie do czynności „wykonywanych w ramach stosunku pracy” ustawodawca nakazuje brać pod uwagę czynności faktycznie wykonywane oraz porównywać je z szerokim katalogiem także potencjalnych czynności „wchodzących w zakres wykonywanej działalności gospodarczej”.

Reasumując ten wątek, kwestią wywołującą polemikę jest rozstrzygnięcie, kiedy i czy w ogóle czynności wykonywane przez lekarza stażystę są tożsame z tymi, które świadczone są w ramach prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej - choć już na wstępie można zauważyć, że w powoływanych przepisach literalnie nie ma mowy ani o tych samych, ani takich samych czynnościach, a w ogóle przepisy nie stanowią wprost o rodzaju czynności czy

sposobie ich wykonywania w zakresie działalności gospodarczej i w zakresie umowy o pracę.

Przy wykładni branych pod uwagę przepisów w przedmiotowym zakresie istotną rolę przypisać należy wykładni celowościowej, która nie ma charakteru statycznego, ale dynamiczny. W niej wyodrębnić można cel historyczny utożsamiany z czasem tworzenia prawa oraz cel aktualny. Przepisy art. 18 ustawy Prawo przedsiębiorców określają zasady wyłączenia czasowego zwolnienia z obowiązku ubezpieczeń społecznych przez rozpoczynających działalność gospodarczą. W uzasadnieniu projektu tej ustawy (Druk sejmowy VIII kadencji Nr 2051, s. 41) wskazane rozwiązanie określone zostało mianem „ulgi na start”. W założeniu ustawodawcy w zakresie obowiązkowych ubezpieczeń społecznych ma ona stanowić szczególny rodzaj korzyści i zachęty dla przedsiębiorców podejmujących działalność gospodarczą po raz pierwszy lub ponownie po upływie dłuższego czasu. Wskazany przepis nie miał odpowiedników we wcześniejszych ustawach gospodarczych (G. Lubeńczuk (w:) M. Zdyb, G. Lubeńczuk, A. Wołoszyn-Cichocka, Prawo przedsiębiorców. Komentarz, Warszawa 2019, art. 18).

Należy zauważyć, że taki wynik wykładni budzi szereg zasadnych zastrzeżeń w praktyce, czyniąc skorzystanie z preferencji określonych w przedmiotowych przepisach przez byłych pracowników – w tym stażystów (a także aplikantów) – niemalże niemożliwym. Zakres wykonywanych czynności w ramach stosunku pracy (stażu) oraz w ramach działalności gospodarczej musiałyby się różnić. W efekcie zakres stosowania art. 18a ust. 1 ustawy systemowej i art. 18 ust. 1 p.p. ograniczałby się do osób, które zasadniczo zmieniły swoje kwalifikacje zawodowe, gdyż ich tożsamość – także potencjalna – wyłączałaby możliwość skorzystania z przewidzianych w nich preferencji i ulg. Na problem preferencji trzeba patrzeć więc z szerokiej perspektywy wpływu, jaki one wywierają na interes publiczny i indywidualne podmioty objęte korzyściami na starcie ścieżki zawodowej. Obniżenie podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, przewidziane w art. 18a ust. 1 ustawy systemowej, nie wiąże się przy tym ze zwiększonymi kosztami Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ponieważ skutek indywidualizacji wysokości świadczeń emerytalno-rentowych osób prowadzących pozarolniczą

działalność gospodarczą, przedsiębiorcy, opłacając przez wskazany okres niższą składkę, wypracują niższe świadczenie emerytalno-rentowe.

Natomiast Trybunał Konstytucyjny podnosi w swoim orzecznictwie, że w zakresie wyrażonej w art. 20 i 22 Konstytucji RP wolności działalności gospodarczej, mieści się zarówno wolność wyboru ścieżki zawodowej i kierunku podejmowanej działalności gospodarczej, jak i wolności jej wykonywania. Wskazuje w tym kontekście na prawo jednostki do samodzielnego decydowania o udziale w życiu gospodarczym, zakresie i formach tego udziału, w tym możliwie swobodnego podejmowania różnych działań faktycznych i prawnych, mieszczących się w ramach prowadzenia działalności gospodarczej (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 7 maja 2001 r., K 19/00, OTK 2001 Nr 4, poz. 82 i 7 czerwca 2005 r., K 23/04, OTK 2005 Nr 6, poz. 62). Przedmiotowy zakres ochrony wolności prowadzenia działalności gospodarczej obejmuje wszelkie procesy decyzyjne przedsiębiorców, rozstrzygających o zakresie i formach swojego udziału w życiu gospodarczym, a także dokonywanie przez wspomnianych przedsiębiorców rozmaitych działań faktycznych i prawnych, korzystnych dla ich interesu ekonomicznego i pozwalających na zarobkowe uczestnictwo w grze rynkowej.

Nie sposób tu pominąć przesłania wyprowadzanego z art. 8 ustawy Prawo przedsiębiorców. Szeroko pojmowany przedmiotowy zakres ochrony wolności prowadzenia działalności gospodarczej objęty został gwarancjami konstytucyjnymi, polegającymi na przyznaniu beneficjentom swobody w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej prawnie skutecznego roszczenia wobec władz publicznych o nieingerowanie w procesy decyzyjne, działania i czynności, które mieszczą się w owym przedmiocie wolności działalności gospodarczej.

Zawody lekarza i lekarza dentysty zaliczane są do zawodów zaufania publicznego, o których mowa w art. 17 ust. 1 Konstytucji RP. Z wykonywaniem tego zawodu łączone są wysokie wymogi etyczne i wymagania posiadania wiedzy oraz umiejętności (E. Zielińska, B. Namysłowska-Gabrysiak (w:) E. Zielińska (red.), Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty. Komentarz, Warszawa 2022, art. 1, pkt 5). Profesja ta także należy do kategorii wolnych zawodów (R. Kubiak (w:) System prawa medycznego, tom I, red. R. Kubiak, L. Kubicki, Warszawa 2018, s. 193). Szczególne funkcje przypisuje się w tym przypadku samorządowi

zawodowemu, który sprawuje pieczę nad należyтым wykonywaniem zawodu, prowadzi rejestr osób aktualnie wykonujących zawód zaufania publicznego, ma odpowiedni wpływ na kształtowanie zasad odbywania szkolenia zawodowego (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 19 kwietnia 2006 r., K 6/06, OTK-A 2006, nr 4, poz. 45). W myśl art. 6 Kodeksu Etyki Lekarskiej z 2 stycznia 2004 r. lekarz ma swobodę wyboru w zakresie metod postępowania uznawanych przez siebie za najskuteczniejsze.

Ograniczeniem wolności działalności gospodarczej, w znaczeniu konstytucyjnym, powinna być każda państwowa ingerencja w przedmiot tej wolności, natomiast ograniczeniem wolności działalności gospodarczej nie są i nie powinny być regulacje stanowiące przejaw „kształtowania” tej wolności, obejmują bowiem jedynie takie działania, które tworzą pewne niezbędne przesłanki dla normalnego korzystania przez przedsiębiorców z ich wolności i które są przy tym całkowicie dla nich neutralne w sensie obciążeń, a więc nie są dla nich żadnym ciężarem (M. Szydło (w:) M. Safjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86, Warszawa 2016, art. 22). Zgodnie jednak z art. 217 Konstytucji RP ustawodawca ma znaczną swobodę w kształtowaniu obowiązku podatkowego, zwłaszcza, że nakładanie podatków stanowi kluczowy instrument kształtowania polityki państwa, a płacenie podatków jest powszechnym obowiązkiem (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 24 maja 1994 r., K 1/94, OTK 1994 nr 1, poz. 10).

Swoboda ustawodawcy w jeszcze większym stopniu dotyczy ulg i zwolnień podatkowych, które mogą, choć nie muszą zostać ustanowione (M. Florczak-Wątor (w:) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, red. P. Tuleja, Warszawa 2023, art. 217; 14 lipca 2004 r., postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 14 lipca 2004 r., SK 16/02, OTK-A 2004 nr 7, poz. 77). Rekonstrukcja przepisu materialnoprawnego sprawia, że pole ciężkości dyskusji o jego konstytucyjności przesuwają się w znacznej mierze z kwestii związanych z interpretacją fundamentalnych zasad wykładni prawa, wynikających z postanowień Konstytucji RP, na kwestie typowe dla problematyki konstytucyjności przepisów prawa materialnego, w szczególności na problem dostatecznej określoności uchwalonych przepisów. Na marginesie dla pojęcia świadczenia zdrowotnego, posiadającego

definicję legalną, nie jest łatwym zadaniem jednoznaczne wskazanie jego zakresu znaczeniowego. Zamieszczenie definicji w kilku aktach prawnych uzasadnia dodatkowe ustalenie, która z nich ma charakter uniwersalny i w takim stopniu pojemny, że znajduje zastosowanie przy wykładni przepisów występujących także w innych aktach prawnych.

Wykonywanie stażu przez lekarza (dentystę) jest obszernie uregulowane w przepisach rozdziału 3 ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty, zatytułowanego „Ustawiczny rozwój zawodowy” (art. 15-15p). Zgodnie z art. 15 ust. 1 u.z.l. staż podyplomowy obejmuje doskonalenie umiejętności praktycznych oraz pogłębienie wiedzy teoretycznej w ustawowo dookreślonych dziedzinach medycyny. Lekarz i lekarz dentysta odbywają staż podyplomowy na podstawie umowy o pracę zawartej na czas określony w celu przygotowania zawodowego, obejmującego realizację programu stażu podyplomowego (art. 15a ust. 1 u.z.l.), pod nadzorem lekarza, albo lekarza dentysty posiadającego specjalizację (...), albo tytuł specjalisty w określonej dziedzinie medycyny, albo lekarza, który zaliczył w toku szkolenia specjalizacyjnego moduł podstawowy, albo lekarza lub lekarza dentysty, który ukończył 3 rok szkolenia specjalizacyjnego w specjalizacjach jednolitych, lub lekarza albo lekarza dentysty, który zdał Państwowy Egzamin Modułowy, zwanego dalej „opiekunem” (art. 15b ust. 1 u.z.l.). W dalszych przepisach art. 15b doprecyzowano uprawnienia i obowiązki lekarza stażysty.

Należy zauważyć, że lekarz stażysta jest uprawniony do wykonywania zawodu wyłącznie w miejscu odbywania stażu podyplomowego, z zastrzeżeniem art. 30 dotyczącego udzielania pomocy w stanach nagłych, oraz w sytuacji, gdy jednocześnie prowadzi prace badawcze w dziedzinie nauk medycznych pod kierunkiem lekarza posiadającego prawo wykonywania zawodu (art. 15b ust. 2 u.z.l.). W zamkniętym katalogu art. 15b ust. 3 u.z.l. wskazano natomiast zakres czynności, do wykonywania których lekarz stażysta jest uprawniony. Są to: 1) przedmiotowe i podmiotowe badanie pacjenta oraz udzielanie, po konsultacji z opiekunem, porad lekarskich; 2) wydawanie, po konsultacji z opiekunem, zleceń lekarskich; 3) wydawanie skierowań na badania laboratoryjne oraz inne badania diagnostyczne, a po uzgodnieniu z opiekunem lub z lekarzem wskazanym przez opiekuna - na badania wymagające metod diagnostycznych i leczniczych

stwarzających podwyższone ryzyko dla pacjenta; 4) samodzielne stosowanie zleconych przez lekarza posiadającego prawo wykonywania zawodu na czas nieokreślony metod diagnostycznych i leczniczych, których praktyczna umiejętność została stwierdzona przez opiekuna; 5) wspólne z lekarzem posiadającym prawo wykonywania zawodu na czas nieokreślony stosowanie metod diagnostycznych i leczniczych stwarzających podwyższone ryzyko dla pacjenta oraz wspólne z nim wykonywanie zabiegów operacyjnych objętych programem stażu podyplomowego; 6) prowadzenie historii choroby i innej dokumentacji medycznej we współpracy z opiekunem; 7) udzielanie informacji o stanie zdrowia pacjenta; 8) zlecanie czynności pielęgnacyjnych; 9) doraźne podanie lub zlecenie podania pacjentowi leków w stanach nagłych, a jeżeli są to leki silnie lub bardzo silnie działające - po zasięgnięciu, w miarę możliwości, opinii innego lekarza; 10) stwierdzanie zgonu; 11) wystawianie recept, z wyłączeniem recept „*pro auctore*” i „*pro familiae*”, oraz wydawanie opinii i orzeczeń lekarskich po uzgodnieniu ich treści z opiekunem; 12) pełnienie dyżurów medycznych z lekarzem pełniącym dyżur samodzielnie.

Widać więc jednoznacznie, że większość merytorycznych czynności lekarz stażysta wykonuje „po konsultacji”, „po uzgodnieniu” lub „we współpracy” z opiekunem. Nadzór ze strony innego lekarza jest tutaj istotnym elementem związanym ze statusem stażysty, gdyż zasadniczo lekarze wykonują swój zawód samodzielnie (por. D. Karkowska, *Zawody medyczne*, Warszawa 2012, rozdział 3.4.2. *Zakres samodzielnych czynności zawodowych*). W tym kontekście podkreślenia wymaga, że okręgowa rada lekarska przyznaje wprawdzie lekarzom stażystom prawo wykonywania zawodu lekarza albo prawo wykonywania zawodu lekarza dentysty, ale tylko w celu odbycia stażu podyplomowego i tylko na czas odbywania tego stażu (art. 5 ust. 7 u.z.l.), gdyż dopiero odbycie stażu podyplomowego (lub uzyskanie uznania stażu podyplomowego odbytego poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej) jest warunkiem przyznania prawa wykonywania zawodu w przypadku lekarzy i lekarzy dentystów (por. art. 5 ust. 3 u.z.l., T. Gardocka, P. Kowalski, R. Krajewski, *Kształcenie podyplomowe w zawodach medycznych* [w:] *System Prawa Medycznego, Tom 3, Organizacja systemu ochrony zdrowia*, red. D. Bach-Golecka, R. Stankiewicz, s. 848, K. Majcher [w:] *Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty. Komentarz, wyd. III*,

red. E. Zielińska, Warszawa 2022, komentarz do art. 5, pkt 5). Podkreślić także należy, że lekarz stażysta ma obowiązek realizowania stażu podyplomowego zgodnie z programem stażu podyplomowego i utrzymywania stałej współpracy z opiekunem (art. 15b ust. 5 u.z.l.).

Należy więc podkreślić, że przepisy dotyczące umowy o pracę na czas określony, zawieranej z lekarzem w ramach odbywania stażu, są przepisami szczególnymi w stosunku do przepisów Kodeksu pracy, normujących ten typ umowy, a umowa z lekarzem stażystą jest szczególnym rodzajem umowy na czas określony (tak w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 6 września 2005 r., sygn. akt I PK 5/05, OSNP 2006 nr 17-18, poz. 262). Przede wszystkim terminowa umowa o pracę jest istotnym składnikiem stażu, stanowiącym, jak wynika z art. 15a ust. 1 u.z.l., jej element pojęciowy. Zawierana jest na podstawie skierowania okręgowej rady lekarskiej, co istotnie, osłabia podstawową zasadę wolności stosunku pracy. Czas jej trwania został ściśle powiązany z czasem trwania szkolenia, narzuconego odgórnie, niezależnie od faktycznej wiedzy i predyspozycji danej osoby. Wynika stąd, że w zamiarze prawodawcy umowa o pracę na czas określony jest instrumentem służącym uzyskaniu prawa wykonywania zawodu przez stażystę i czynnikiem stabilizującym jego status - poprzez zagwarantowanie mu pewności zatrudnienia przez cały czas trwania stażu. Taki cel umowy o pracę ze stażystą - zasadniczo odmienny od celu ujętego w treści art. 22 § 1 k.p., pod postacią wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem, w miejscu i czasie oznaczonym przez pracodawcę - wynika również z całej konstrukcji tej formy stażu. Tego rodzaju umowa nie jest wynagradzana przez pracodawcę (art. 22 § 1 k.p.), lecz finansowana ze środków publicznych na podstawie umowy między ministrem zdrowia a marszałkiem województwa (art. 15i u.z.l.).

Ponadto, zaliczenie stażu podyplomowego oraz zdanie LEK/LDEK (Lekarski Egzamin Końcowy/Lekarsko-Dentystyczny Egzamin Końcowy) stanowią warunki uzyskania prawa wykonywania zawodu lekarza/lekarza dentysty. W przypadku gdy stażysta nie zaliczy stażu, może on nadal wykonywać zawód w ograniczonym zakresie. Takich uprawnień nie będą mieli absolwenci studiów lekarskich i lekarsko-dentystycznych, którzy do czasu złożenia z wynikiem pozytywnym LEK lub LDEK

nie będą mogli w ogóle, nawet w ograniczonym zakresie, wykonywać zawodu lekarza lub lekarza dentysty (tak E. Buczek [w:] *Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty. Komentarz*, red. M. Kopeć, Warszawa 2016, art. 15).

W aktualnie obowiązującym stanie prawnym, tj. ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentysty (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1516 ze zm.) oraz rozporządzeniu Ministra Zdrowia z 24 lutego 2023 r. w sprawie stażu podyplomowego lekarza i lekarza dentysty (Dz.U. z 2023 r., poz. 377) kwestie związane z odbywaniem stażu podyplomowego różnią się względem ówczesnego (odpowiadającemu stanowi faktycznemu przedmiotowej sprawy) stanu prawnego pod względem redakcyjnym (tzn. konstrukcji samych aktów i rozmieszczenia konkretnych regulacji w różnych jednostkach redakcyjnych) oraz niewielkimi innymi zmianami. Powyższe oznacza jednak, że sens odbywania stażu podyplomowego, uprawnienia, jakie zostają przyznane lekarzowi stażyście czy lekarzowi dentyście stażyście oraz podstawa stosunku prawnego (umowa o pracę), który łączy lekarza stażystę i podmiot świadczący usługi medyczne, czy lekarza specjalistę, pozostają pod względem formy bez zmian.

Analizując problem zakresu tożsamości czynności wykonywanych w ramach stosunku pracy i wchodzących w zakres działalności leczniczej można w sposób jednoznaczny stwierdzić, że czynności, które mogą być wykonywane przez lekarza stażystę w ramach umowy o pracę, zawartej na czas określony w celu przygotowania zawodowego, nie są w pełni tożsame z czynnościami wchodzącymi w zakres wykonywania zawodu lekarza w ramach działalności leczniczej (prowadzonej w formie jednoosobowej działalności gospodarczej względnie spółki cywilnej, spółki jawnej albo spółki partnerskiej). I choć można oczywiście dostrzec częściową tożsamość czynności lekarza stażysty i lekarza wykonującego zawód w ramach prowadzenia działalności leczniczej, to stwierdzić należy, że czynności, które lekarz stażysta może wykonywać samodzielnie, ograniczają się do diagnostyki oraz wystawiania recept, skierowań i udzielania informacji, nie obejmują zatem działań będących podstawą działalności leczniczej, tj. działań służących zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia, niemniej tego rodzaju czynności mieszczą się w pojęciu świadczeń zdrowotnych z art. 2 u.z.l. i art. 3 ust. 1 zd. 1 w związku z art. 2 ust. 1 pkt 10 u.d.l. Należałoby więc przyjąć, że

warunkiem do zastosowania wyłączenia z art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej i art. 18 ust. 1 p.p. jest pełna tożsamość czynności wykonywanych w ramach stosunku pracy i w działalności gospodarczej, która odnośnie do sytuacji lekarza stażysty i lekarza prowadzącego działalność leczniczą, nie zachodzi. Sformułowanie wymogu pełnej tożsamości czynności wykonywanych w ramach stosunku pracy i w działalności gospodarczej jest dodatkowo uzasadnione okolicznością, że w przepisach art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej i art. 18 ust. 1 p.p. chodzi przecież o wyłączenie możliwości skorzystania z pewnego przywileju, a zatem wyjątek, który powinien być wykładany zawężająco i – zastrzegając złożoność tej kwestii – zgodnie z zasadą przyjaznej interpretacji przepisów „*in dubio pro libertate*” z art. 11 p.p. Przepis art. 11 ust. 1 p.p. natomiast stanowi, że jeżeli przedmiotem postępowania przed organem jest nałożenie na przedsiębiorcę obowiązku bądź ograniczenie lub odebranie uprawnienia, a w sprawie pozostają wątpliwości, co do treści normy prawnej, wątpliwości te są rozstrzygane na korzyść przedsiębiorcy, chyba że sprzeciwiają się temu sporne interesy stron albo interesy osób trzecich, na które wynik postępowania ma bezpośredni wpływ.

Okoliczność wykonywania działalności gospodarczej na rzecz byłego pracodawcy jest przesłanką wykluczającą możliwość korzystania z uprawnień, o których mowa w art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej i art. 18 ust. 1 p.p. Nie jest jednak hipotezą przepisu sankcyjnego. Jej wystąpienie stanowi natomiast przeszkodę w skorzystaniu z preferencji. Oznacza to, że mamy wyłączenia z korzystania z uprawnień jedynie w trakcie występowania tejże okoliczności i nie ma znaczenia dla możliwości skorzystania z ulgi w innym okresie w związku z nowym rokiem kalendarzowym, przekształceniem podmiotowym u byłego pracodawcy, czy wskazaniem innego zakresu współpracy. Sąd Najwyższy w wyroku z 11 lutego 2021 r. (II USKP 18/21, LEX nr 3152895) wskazał, o czym była już mowa wyżej, że komentowana przesłanka ma na celu przeciwdziałanie zjawisku tzw. samozatrudnienia (czy ściślej: fikcyjnego samozatrudnienia), czyli uniemożliwieniu przy zmianie formy zatrudnienia wykonywania przez byłych pracowników tej samej pracy lub w znacznym zakresie tej samej pracy na rzecz tego samego podmiotu i skorzystaniu z preferencyjnej podstawy wymiaru składek. Trudno jednak oczekiwać,

że tak wskazana przesłanka spełni swój cel, skoro ma zastosowanie w ściśle oznaczonych okolicznościach, nie usprawnia zastosowania art. 22 § 1² k.p., a jej jedyne negatywne skutki odczuje wyłącznie niedoszły beneficjent ulgi (T. Lasocki (w:) Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, red. K. Antonów, Warszawa 2024, art. 18a).

Dla wykładni przepisów art. 18a ustawy systemowej i art. 18 ust. 1 p.p. i oceny możliwości skorzystania z przewidzianych w nich preferencji i ulg przez lekarzy rozpoczynających – po zakończeniu stażu podyplomowego – wykonywanie zawodu w ramach działalności leczniczej prowadzonej w wybranej formie działalności gospodarczej, większe znaczenie powinna mieć odwołująca się do spójności prakseologicznej argumentacja systemowa, bazująca na *ratio legis* wyłączeń preferencji, uregulowanych w art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej i art. 18 ust. 1 p.p. Z drugiej jednak strony ustalenie celu prawodawcy odnośnie do wprowadzenia przewidzianych w art. 18a ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej i art. 18 ust. 1 p.p. preferencji dla przedsiębiorców (lekarzy po ukończonym stażu) nie budzi wątpliwości i zostało *explicite* wyrażone w uzasadnieniu projektu ustawy. Natomiast wyłączenie przewidziane w tych przepisach nie zostało odpowiednio umotywowane. Dostrzega ten problem orzecznictwo Sądu Najwyższego (powołane wcześniej: uchwała z 10 kwietnia 2013 r. i wyrok z 11 lutego 2021 r.). Na zauważenie zasługuje także fakt, że wprawdzie w ramach odbywanej aplikacji lub stażu istnieje możliwość zarobkowania, to zwykle środki uzyskiwane w tym czasie nie wystarczają na zaspokojenie usprawiedliwionych potrzeb (A. Kawałko, H. Witczak (w:) Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2023, art. 133, pkt 5). Stąd też zasadna wydaje się potrzeba korekty legislacyjnej, która urealniałaby rzeczywisty start zawodowy, po wyjątkowo długim okresie kształcenia.

Biorąc powyższe rozważania pod uwagę, Sąd Najwyższy w powiększonym składzie uznał, że przepisy art. 18a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 18 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców mają zastosowanie także w przypadku lekarza podejmującego działalność gospodarczą wówczas, gdy wykonuje ją na rzecz byłego pracodawcy, u którego był zatrudniony na podstawie umowy o pracę jako

lekarz stażysta, zawartej na czas określony w celu przygotowania zawodowego, obejmującego realizację programu stażu podyplomowego (art. 15a ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty).

Z tych względów, na podstawie art. 82 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1093 ze zm.), orzeczono jak w sentencji uchwały.

[SOP]

(r.g.)